

PLANOMRÅDE HÅSTAÄNG

Arkeologisk utredning

Håsta 3:24 och 3:202

RAÄ 137:1

Hälsingtuna socken

Hudiksvalls kommun

Hälsingland

2017

Inga Blennå

PLANOMRÅDE HÅSTAÄNG

Arkeologisk utredning

Håsta 3:24 och 3:202

RAÄ 137:1

Hälsingtuna socken

Hudiksvalls kommun

Hälsingland

2017

Rapport 2018:18

Inga Blennå

LÄNSMUSEET
GÄVLEBORG

Länsmuseet Gävleborgs rapportserie

Rapportserien innefattar rapporter inom länsmuseets verksamhetsområden arkeologi, bebyggelsehistoria, byggnadsvård, kulturmiljövård, etnologi, konst- och kulturhistoria.

Du kan själv ladda hem rapporter i PDF format från länsmuseets hemsida www.lansmuseetgavleborg.se

Rapporter (tryckt), böcker och mycket annat kan Du köpa/beställa i länsmuseets butik butik@xlm.se eller 026-65 56 35.

Utgivning och distribution:

Länsmuseet Gävleborg

Box 746, 801 28 Gävle

Tel 026-65 56 00

www.lansmuseetgavleborg.se

© Länsmuseet Gävleborg 2018

Omslagsbild: Gravhög inom gravfält Hälsingtuna RAÄ 137:1, från väster.

Foto: Inga Blennå

Staten har rätt att sprida dokumentationsmaterialet och rapporten enligt CC BY licens. Lantmäteriverkets kartor omfattas ej av denna licens. Allmänt kartmaterial från Lantmäteriverket. Medgivande MS2010/01366.

ISSN 0281-3181

Print: Länsmuseet Gävleborg

INNEHÅLL

Sammanfattning.....	5
Inledning.....	6
Syfte, målsättning och metod.....	7
Topografi och fornlämningsmiljö.....	7
Resultat.....	10
Datering.....	15
Förslag till vidare åtgärder.....	16
Referenser.....	16
Administrativa uppgifter.....	16
Bilaga 1. Schaktbeskrivningar.....	17
Bilaga 2. Anläggningsbeskrivningar.....	19
Bilaga 3. Objektlista.....	20
Bilaga 4. Datering.....	21

Figur 1. Översiktskarta med utredningsområdet markerat med rött.

SAMMANFATTNING

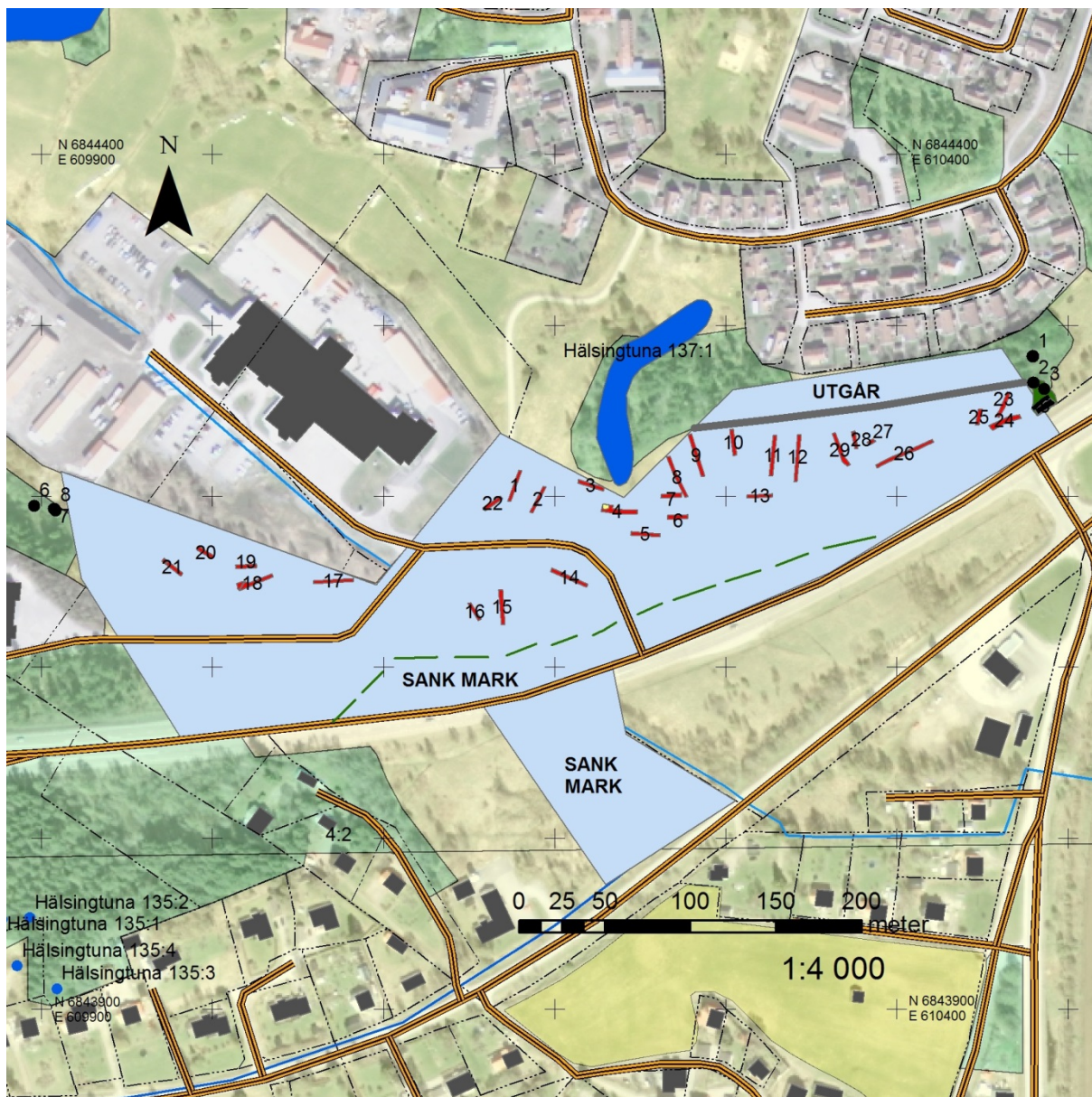
Länsmuseet Gävleborg har utfört en arkeologisk utredning invid ett gravfält, RAÄ 137:1 Hälsingtuna socken i Hudiksvalls kommun. Utredningen gjordes på uppdrag av Hudiksvalls kommun inför upprättandet av en detaljplan. I den nordöstra delen fanns ett område med impedimentmark och naturvärdesträd intill befintlig bebyggelse. I södra delen fanns sankarpartier med tätt liggande kabeldragningar. Inom dessa två områden utfördes ingen maskinschaktning. Efter beslut av Länsstyrelsen Gävleborg (1st dnr 4712-2017) utfördes arbetet av Maria Björck och Inga Blennå den 10–12 oktober 2017. Kostnadsansvarig var Hudiksvalls kommun. Syftet med utredningen var att kontrollera eventuell förekomst av forn- och kulturlämningar inom planområdet. Utredningen genomfördes i form av schaktning med traktorgrävare och okulär besiktning. Totalt gjordes 29 schakt.

I ett av schakten direkt söder om gravfältet framkom ett stolphål samt en yta med sot och brända ben. Ytan tolkades utgöra en bålplats, eller möjligen en skadad grav. Det visar att gravfältet sträcker sig in i utredningsområdet. I västra delen av utredningsområdet hittades träkonstruktioner som tolkades utgöra täckdiken av trä. De bestod av parallellt liggande stockar som föreföll utgöra botten av träskodda rännor. Kartstudierna visar att det inom utredningsområdet har funnits åkermark åtminstone sedan 1700-talet. En C¹⁴-datering utfördes och resultatet visar med över 70 % säkerhet en datering inom intervallet år 1640–1820.

Länsmuseet anser att en förundersökning bör utföras för att möjliggöra en tydlig och säker avgränsning av både gravfältet och området med täckdiken.

Figur 2. Vy över utredningsområdet från norr. Foto: Inga Blennå.

Figur 3. Utredningsområdet är markerat med ljusblått. Söschakten är rödmarkerade. De nyfunna lämningarna öster och väster om utredningsområdet är markerade med svart. Omkringliggande forn- och kulturlämningar är markerade med blått. Avgränsningen till det område som plockades bort från utredningsområdet är markerad med grått. Gränsen mot det sankta området ungefärligt utsatt med gröna streck.

INLEDNING

Länsmuseet Gävleborg har på uppdrag av Hudiksvalls kommun utfört en arkeologisk utredning inför upprättandet av en detaljplan över området. Utredningsområdet är beläget i direkt anslutning till ett gravfält, RAÅ 137:1 Hälsingtuna socken. Planområdet är cirka 60 000 m². Inom den nordöstra delen fanns en yta med naturvärdesträd, nära den befintliga bebyggelsen, som togs bort från utredningsområdet. Inom den södra delen fanns några kraftigt sankta partier och tätt liggande kabeldragningar som förhindrade schaktning med maskin.

Arbetet utfördes 10–12 oktober 2017 av Maria Björck och Inga Blennå efter beslut av Länsstyrelsen Gävleborg (1st dnr 4712-2017). Kostnadsansvarig var Hudiksvalls kommun.

SYFTE, MÅLSÄTTNING OCH METOD

Syftet med utredningen var att klargöra förekomsten av eventuella forn- och kulturlämningar inom det utpekade planområdet. Resultatet skall användas som besluts- och planeringsunderlag inför möjligt kommande arkeologiska insatser i området.

Den arkeologiska utredningen bestod av kart- och arkivstudier samt fältarbete. Sökschakt drogs med traktorgrävare inom utredningsområdet. En okulär besiktning gjordes på de ytor som inte var åtkomliga för maskinen. I södra delarna fanns så kraftigt sankta ytor och ett så stort antal kabeldragningar att maskinschaktning omöjliggjordes. På områdets nordöstra sida, närmast befintlig bebyggelse, borttogs den del av planområdet som bestod av naturvärdesträd.

Totalt upptogs 29 sökschakt inom utredningsområdet. Schakten beskrevs, fotograferades och mättes in med RTK-GPS. De anläggningar som framkom i schakten undersöktes, dokumenterades och mättes in. De lämningar som återfanns vid den okulära besiktningen beskrevs, mättes in och registrerades i Riksantikvarieämbetets fornlämningsregister.

Figur 4. Impedimentmark med naturvärdesträd invid bebyggelsen norr om utredningsområdet. Foto taget från väster. Foto: Inga Blennå.

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

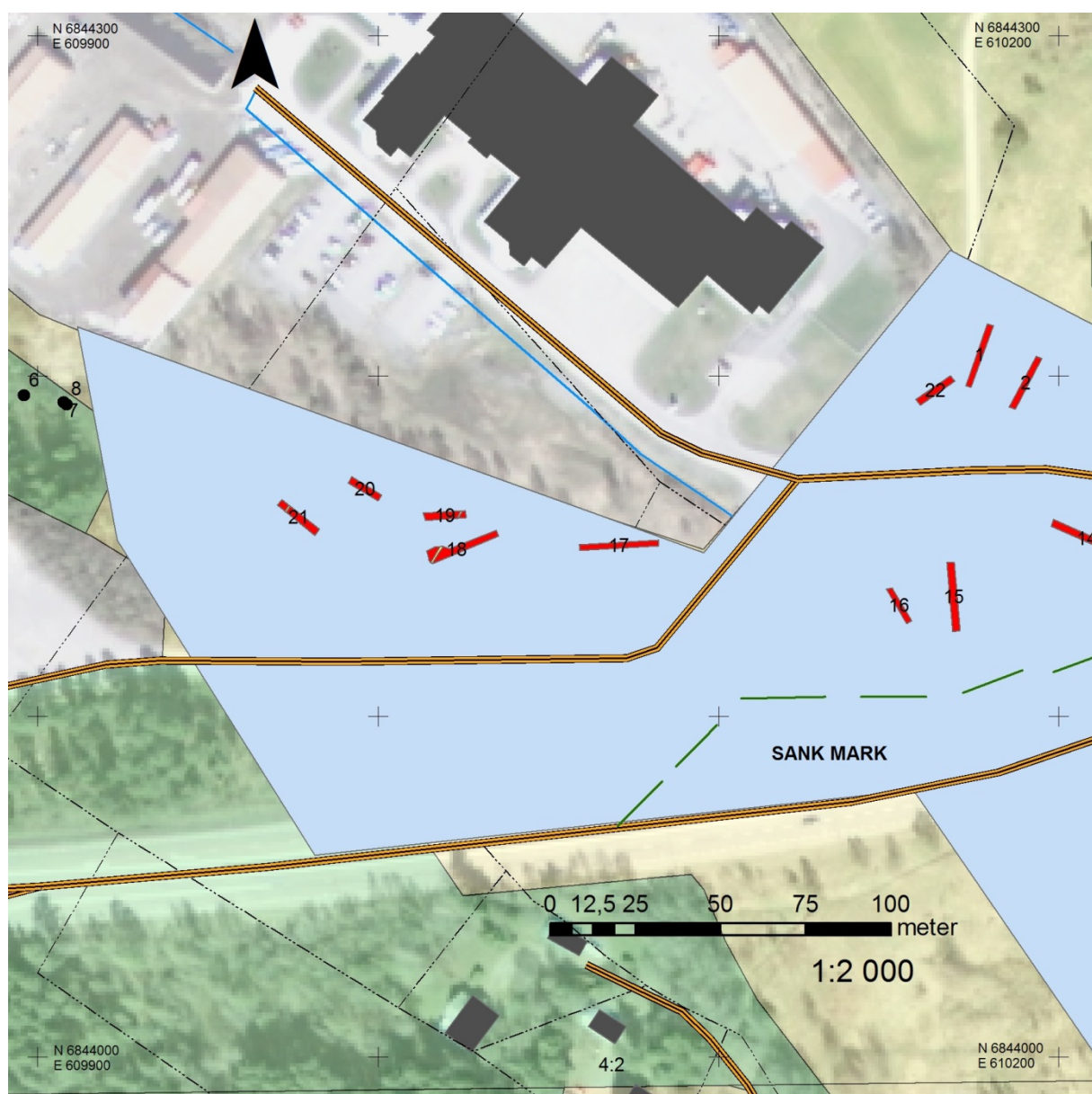
Hälsingtuna socken består av två flacka dalgångar skilda av den markerade Hallstaåsen som löper genom området i öst-västlig riktning. De norra, södra och västra delarna utgörs av kuperad skogsmark, medan området i öster övergår i en skogig kustbygd.

Utredningsområdet är beläget direkt norr om Södra vägen, vid den södra infarten till Hudiksvall. Området ligger i flack terräng, mellan 10 och 15 meter över havet, bestående av tung lerig jord med inslag av morän främst i den östligaste delen. Genom området löper en delvis kulverterad bäck från nordväst och ut i Hudiksvallsfjärden. En stor del av området har tidigare utgjorts av odlingsmark och är nu öppna men ej brukade ytor. I direkt anslutning till området finns bland annat ett bostadsområde i nordöst och ett större byggnadskomplex som inrymmer Hudiksvalls kommuns Tekniska förvaltning och Norrhälsinge

räddningstjänst. Större delen av planområdet mellan bostäderna i norr och Södra vägen utgörs av impedimentartad terräng med en stor andel naturvärdesträd.

Gravfältet Hälsingtuna 137:1 ligger på en sydligt sluttande moränhöjd, direkt norr om gränsen för planområdet och i anslutning till den dåtida kustlinjen. Enligt Riksantikvarieämbetet är lokalen cirka 110 meter lång och 20 meter bred. Den består av fem gravar, tre högar och två stensättningar. På gravfältet finns också flera terrassliknande ytor. Gravfältet karterades redan 1865 av Hälsinglands Fornminnessällskap. Det finns också uppgifter om ytterligare ett par gravar direkt norr om gravfältet. Norr om lokalen har det funnits ännu en grav som togs bort år 1934. Det var ett jordblandat röse och inga fynd gjordes.

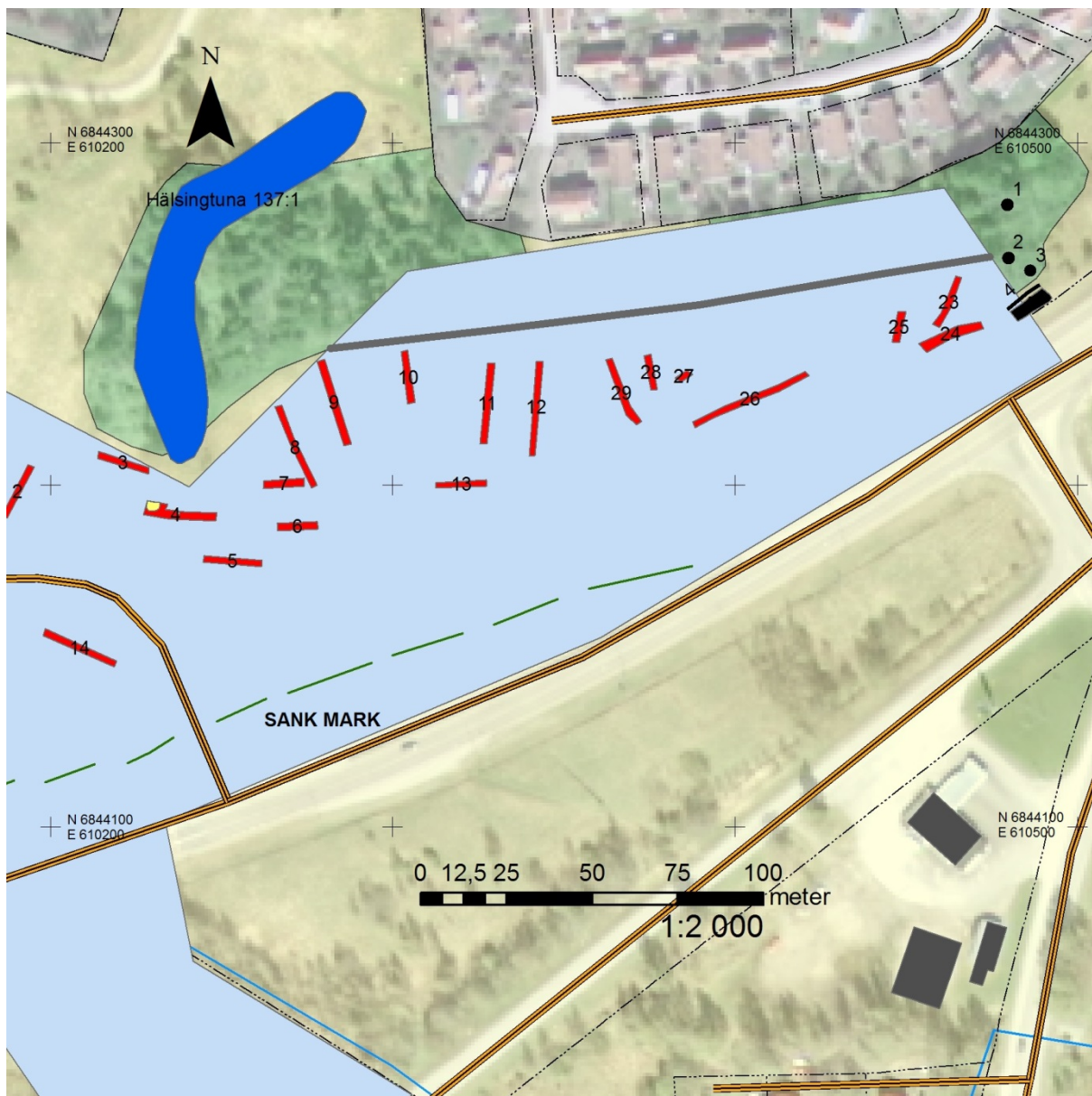
I närområdet undersöktes under 1980-talet den så kallade Björkaboplatsen. Boplatsen låg cirka 800 meter väster om planområdet, även den i anslutning till den dåtida kusten. Där hittades spår efter bland annat hus, gravar och förhistorisk järnhantering. Björka uppvisade dateringar från romersk järnålder till medeltid (Ekman 1996).

Figur 5. Utredningsområdets västra del med sökschakten rödmarkerade, se bilaga 1. Svarta markeringar visar nyfunna lämningar direkt utanför områdets begränsning i väster, se bilaga 3.

Figur 6. Delar av utredningsområdet bestod av mycket sank mark. Sökschakt nummer14 från nordväst. Foto: Inga Blennå.

Figur 7. Utredningsområdets östra del med sökschakten rödmarkerade, se bilaga 1. Svarta markeringar visar nyfunna lämningar delvis inom områdets begränsning i öster, se bilaga 3.

RESULTAT

Inom utredningsområdet gjordes totalt 29 sökschakt. Direkt söder om gravfältet Hälsingtuna 137:1 (schakt nr 4) framkom en rundad yta, cirka 4 meter i diameter stor, med sot och brända ben (anläggning 1). Anläggningen tolkades utgöra en bålplats, eller möjligen en skadad grav. Anläggningen dokumenterades men undersöktes inte. Endast två brända ben tillvaratogs. I schaktet hittades också ett stolphål (anläggning 4). Stolphålet var ovalt, 0,70×0,50 meter stort och 0,25 meter djupt. Anläggningarna visar att gravfältet är ytmässigt större än geometrin i fornlämningsregistret.

I tre av sökschakten i västra delen av området (schakt nr 18, 19 och 21) hittades träkonstruktioner som tolkades utgöra täckdiken av trä (anläggning 2 och 3). De bestod av tre, ställvis fyra, parallellt liggande veka stockar vilka föreföll utgöra botten av träskodda rännor. Rännorna var 0,23–0,28 meter breda och sträckte sig in i schaktens båda långsidor. Stockarna var 0,07 meter i diameter. Ovanpå träkonstruktionen fanns ställvis 0,10–0,20 meter stora stenar.

I direkt anslutning till områdets västra respektive östra delar hittades också spår efter odling. Lämningarna återfanns vid okulär besiktning i området. Vid den östra delen fanns en stenmur, två röjningsrösen, en fossil åker och en enkel husgrund utan spisiröse. Stenmuren (objekt 4) och den fossila åkern (objekt 5) sträckte sig delvis in i utredningsområdet. Direkt utanför utredningsområdets västra del fanns två röjningsrösen och en enkel husgrund utan spisiröse. Ingen av dessa lämningar låg inom utredningsområdet.

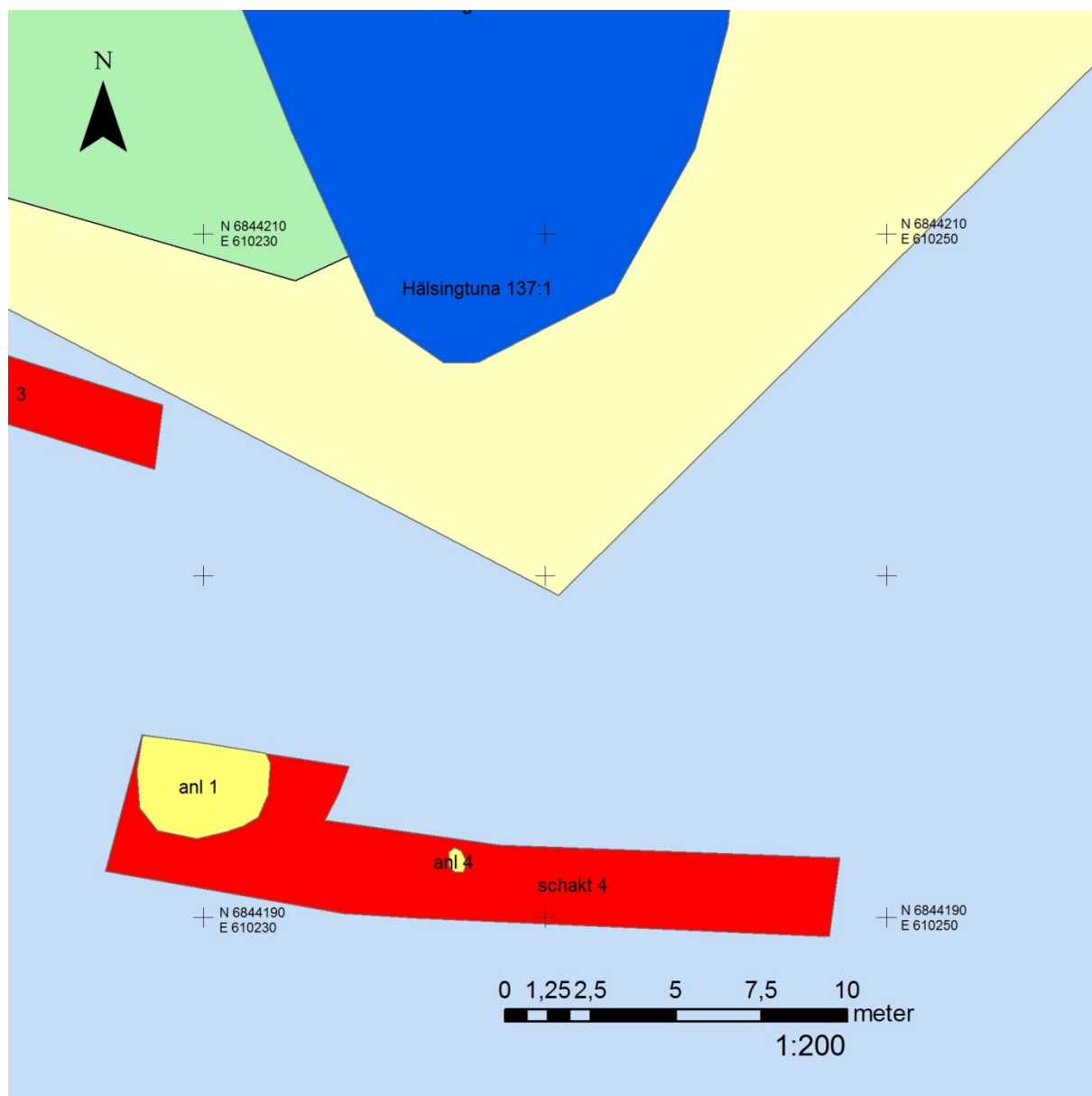
Figur 8. Anläggning 1, i schakt 4, bestod av sot och brända ben och utgjordes av en bålplats, eller möjligen en överplöjd grav. Foto taget från söder. Foto: Inga Blennå.

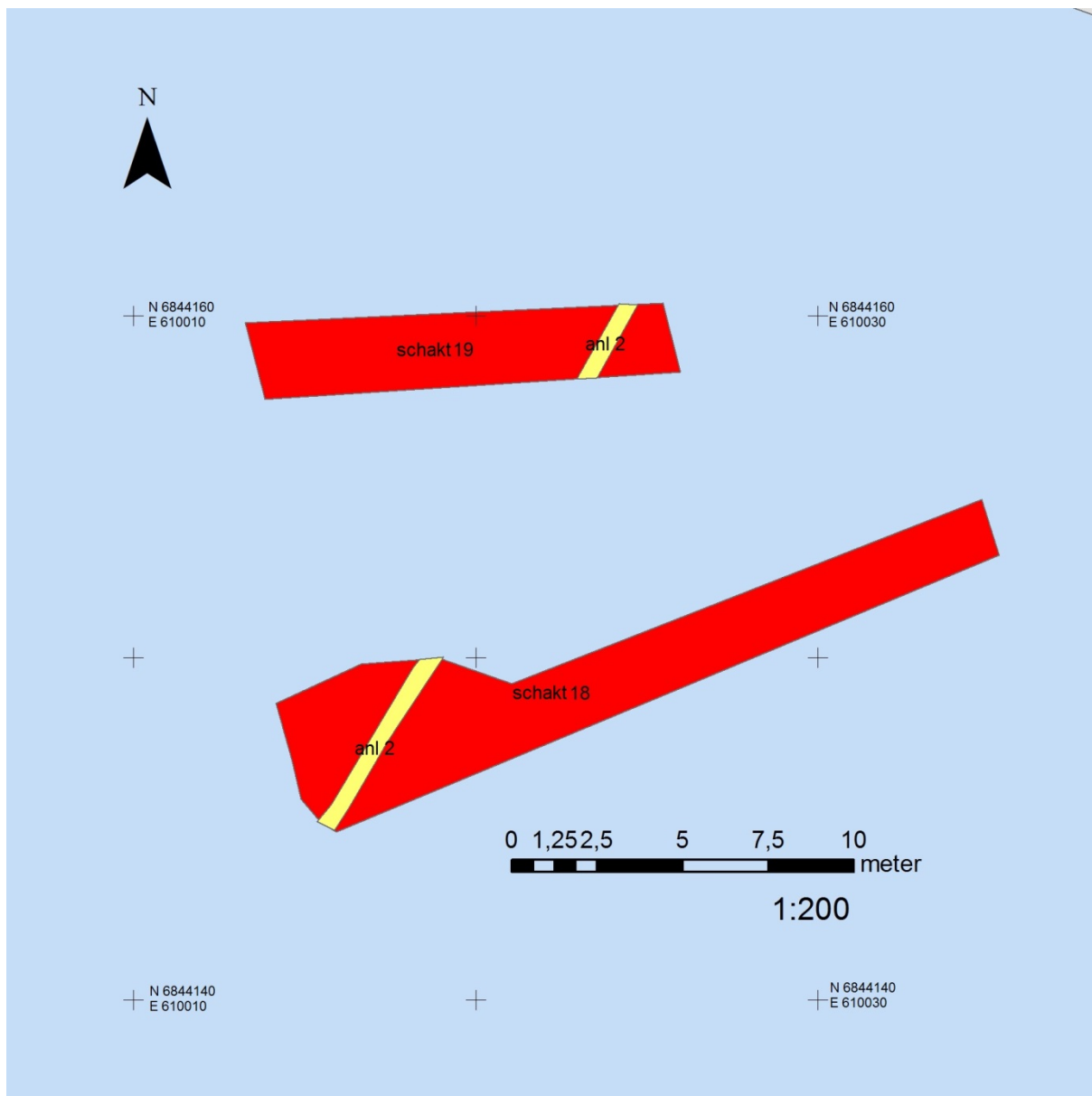
Figur 9. Anläggning 4, i schakt 4, utgjordes av ett stolphål. Foto taget från väster. Foto: Inga Blennå.

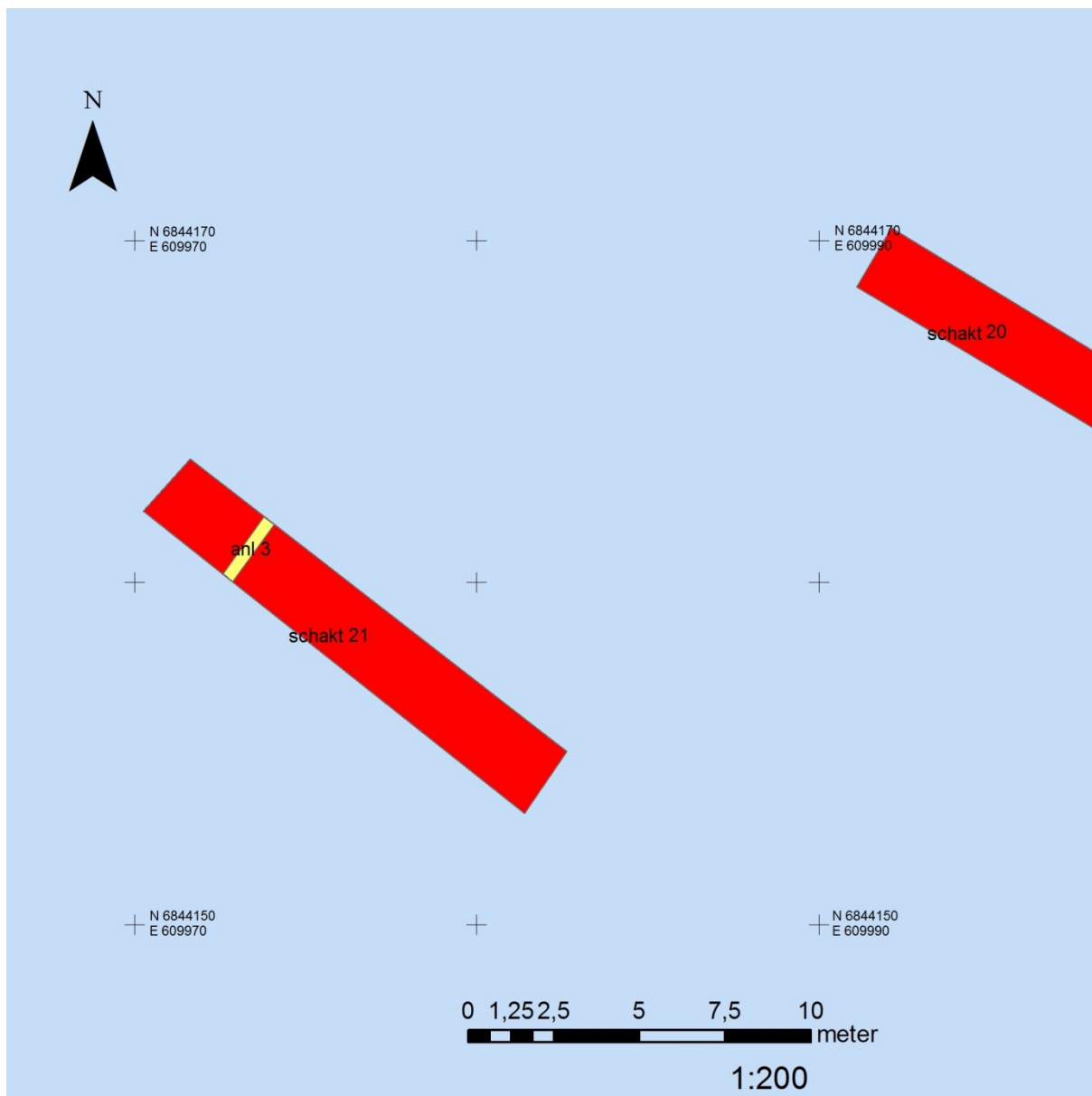
Figur 10. Anläggning 2, i schakt 18, bestod av en träränna som tolkades utgöra ett täckdike av trä. Foto taget från sydöst. Foto: Inga Blennå.

Figur 11. I schakt 4, söder om gravfält Hälsingtuna RAÄ 137:1, hittades en bålplats (anl 1) och ett stolphål (anl 4).

Figur 12. I schakt 18 och 19 hittades en träränna (anl 2) som tolkades utgöra rester efter täckdiken i trä. Anläggningen kunde återfinnas i båda schakten.

Figur 13. I schakt 21, liksom i schakt 18 och 19, återfanns rester efter täckdiken av trä (anl 3).

DATERING

Kartstudierna visar att det inom utredningsområdet har funnits åkermark åtminstone sedan 1700-talet. Trä från ett täckdike skickades för vedartsanalys. Analysen visade att virket består av gran (Vedlab rapport 18030). Ytveden från en av stockarna skickades också för C¹⁴-datering till Tandemlaboratoriet i Uppsala. Resultatet visar att dateringen med över 70 % säkerhet (sigma 2) ligger inom intervallet år 1640–1820 (Ua-57723). Anläggningarna kan därmed bedömas som fornlämningar.

FÖRSLAG TILL VIDARE ÅTGÄRDER

Gravfältet Hälsingtuna 137:1 sträcker sig in i planområdets norra del. Länsmuseet bedömer att en förundersökning är nödvändig för att möjliggöra en tydlig och säker avgränsning av gravfältet.

De träkonstruktioner som tolkades utgöra täckdiken av trä klassificeras som dike/ränna och bedöms på grund av dateringen som bevakningsobjekt. Då lämningarna sannolikt är tillkomna före år 1850 kan de bedömas som fornlämning. Det är Länsstyrelsen som beslutar om lämningarna ska utgöra fornlämning. Om en avgränsning behövs anser Länsmuseet att det är nödvändigt med en förundersökning även i detta fall.

REFERENSER

Ekman, T. 1996. *Björka – en gårdsmiljö under 1000 år*. Riksantikvarieämbetet, UV Stockholm rapport 1996:117/1-2.

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsens diarienummer: 4712-2017

Beslutsdatum: 2017-09-08

Länsmuseet Gävleborgs diarienummer: 452/320

Uppdragsgivare: Hudiksvalls kommun

Utredningstid: 2017-10-10–2017-10-12

Projektledare: Inga Blennå

Arkeologisk personal: Maria Björck och Inga Blennå

Fastigheter: Håsta 3:24 och 3:202

Koordinatsystem: Sweref 99TM

Exploateringsarea: 60 000 m²

Arkeologitimmar i fält: 55

Dokumentationshandlingar: Förvaras i Länsmuseets Gävleborgs arkiv (7 digitala filer och 8 fotografier)

Fynd: 2 bitar brända ben. Förvaras på Länsmuseet Gävleborg i väntan på fyndfördelning.

BILAGA 1. SCHAKTBESKRIVNINGAR

Schaktbeskrivningar

Schakt	Längd m	Bredd m	Riktning	Djup m	Beskrivning	Anläggningar
1	19	2	NNÖ-SSV	0,60	Brun matjord, 0,50-0,65 m tj, följt av grå steril lera.	-
2	17	2	NNÖ-SSV	0,70-0,90	Brun matjord, 0,60 m tj, följt av grå steril lera.	-
3	16	2	Ö-V	0,40-0,70	Brun matjord, 0,25 m tj, följt av brunflammig morän.	-
4	21	2-4	Ö-V	0,30-0,40	Brun matjord, 0,20-0,30 m tj, följt av brunflammig morän. Markfast block i ö-delen, 1,20x1,20x0,40 m st.	Bålplats (anl 1) och stolphål (anl 4).
5	17	2	Ö-V	0,50-0,60	Brun matjord, 0,40 m tj, följt av grå steril lera.	-
6	12	2	Ö-V	0,60	Brun matjord, 0,40 m tj, följt av grå steril lera.	-
7	12	2	Ö-V	0,80	Brun matjord, 0,60-0,65 m tj, följt av grå steril lera.	-
8	26	2	NNV-SSÖ	0,80-0,85	Brun matjord, 0,60 m tj, följt av grå steril lera. Inslag av markfasta block, 1-2 m st.	-
9	26	2	NNV-SSÖ	0,65	Brun matjord, 0,60 m tj, följt av grå steril lera. Inslag av 0,10-0,40 m st stenar.	-
10	16	2	NNV-SSÖ	0,45-0,65	Brun matjord, 0,40 m tj, följt av grå steril lera.	-
11	24	2	NNV-SSÖ	0,40-0,60	Brun matjord, 0,30-0,40 m tj, följt av grå steril lera.	-
12	28	2	NNV-SSÖ	0,30-0,60	Brun matjord, 0,20 m tj, följt av grå steril lera.	-
13	15	2	Ö-V	0,50	Brun matjord, 0,20-0,40 m tj, följt av grå steril lera.	-
14	23	2	VNV-ÖSÖ	0,60	Brun matjord, 0,30 m tj, följt av grå steril lera.	-
15	21	2	N-S	0,50-0,70	Brun matjord, 0,25 m tj, följt av grå steril lera.	-
16	12	2	NV-SÖ	0,50	Brun matjord, 0,30-0,40 m tj, följt av grå steril lera.	-
17	24	2	Ö-V	0,40	Brun matjord, 0,25 m tj, följt av grå steril lera.	-
18	22	2-5	ÖNÖ-VSV	0,30-0,55	Brun matjord, 0,20 m tj, följt av grå steril lera.	Täckdike av trä (anl 2).
19	13	2	Ö-V	0,40-0,60	Brun matjord, 0,20-0,40 m tj, följt av grå steril lera.	Täckdike av trä (anl 2).

20	11	2	NV-SÖ	0,40	Brun matjord, 0,15 m tj, följt av grå steril lera.	-
21	14	2	NV-SÖ	0,30-0,40	Brun matjord, 0,15 m tj, följt av grå steril lera	Täckdike av trä (anl 3).
22	13	2	NÖ-SV	0,50-0,60	Brun matjord, 0,40 m tj, följt av grå steril lera.	-
23	16	2	NNÖ-SSV	0,20-0,30	Brun matjord, 0,10 m tj, följt av brun morän.	-
24	19	2-3	ÖNÖ-VSV	0,10-0,20	Brun matjord, 0,02 m tj, följt av brun morän.	-
25	10	2	N-S	0,50	Brun matjord, 0,30 m tj, följt av brun morän.	-
26	37	2	NÖ-SV	0,20-0,30	Brun matjord, 0,02 m tj, följt av grå steril lera.	-
27	4	2	ÖNÖ-VSV	0,50	Brun matjord, 0,15 m tj, följt av brun sand 0,20 m tj och grå steril lera.	-
28	11	2	N-S	0,20-0,30	Brun matjord, 0,10 m tj, följt av grå steril lera.	-
29	21	2	NNV-SSÖ	0,05	Brun matjord, 0,20 m tj, följt av grå steril lera.	-

BILAGA 2. ANLÄGGNINGSBESKRIVNINGAR

Anläggningsbeskrivningar

Anl nr	Typ	Schakt	Beskrivning	Fynd
1	Bålplats	4	Yta med sot och brända ben, 3,8-4 m i diam.	Brända ben
2	Täckdike	18, 19	Botten av träränna bestående av tre, ställvis fyra, parallellt liggande stockar av gran, 0,07 m i diam. Rännorna var 0,23–0,28 m breda, sträckte sig över hela schaktens bredd och in i långsidorna. Ovanpå träkonstruktionen fanns ställvis 0,10 – 0,20 m stora stenar.	-
3	Täckdike	21	Botten av träränna bestående av tre parallellt liggande stockar av gran, 0,07 m i diam. Rännan var 0,23–0,28 m bred, sträckte sig över hela schaktets bredd och in i långsidorna.	-
4	Stolphål	4	0,50x0,70 m st och 0,25 m dj. Materialet bestod av fin, flammig gul/brun sand med inslag av grå lera. I sektionen, i anläggningens centrala del, fanns en sten, 0,20 lång och 0,04 m tjock. I anläggningen framkom även ca 2,5 l sten.	-

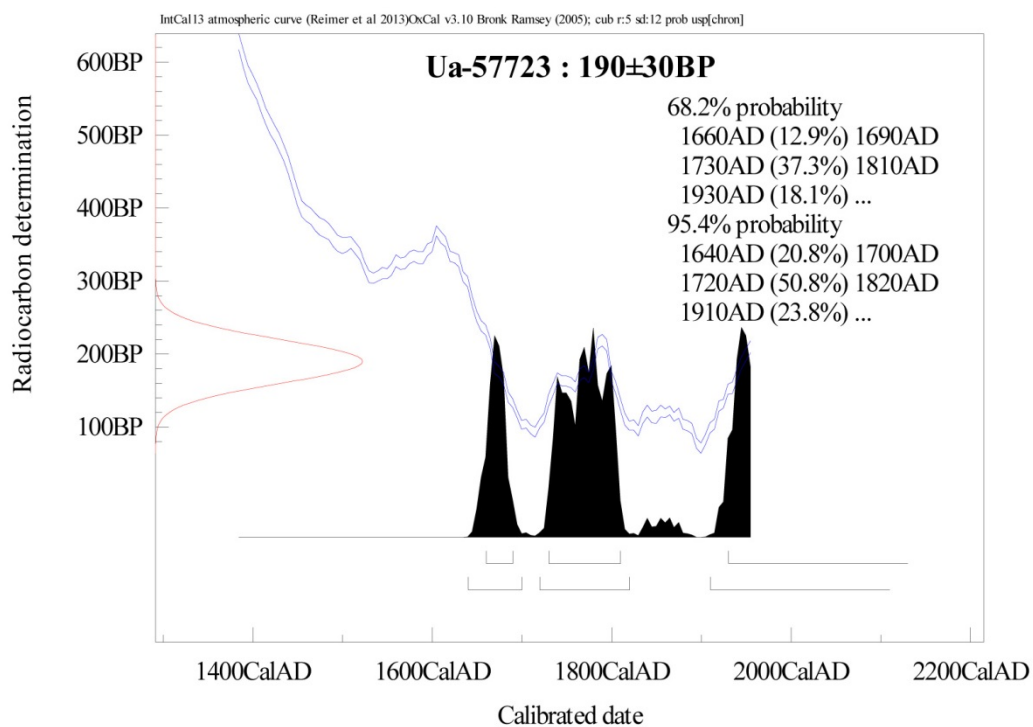
BILAGA 3. OBJEKTLISTA

Objektlista nyregistrerade lämningar

Obj nr	Lämningstyp	Egenskapsvärde	Beskrivning	Status
1	Husgrund, historisk tid	Jordbruk	Husgrund, 16x6 m (NÖ-SV) och 0,8 m h. SÖ långsidan terrasserad av 0,3–1,2 m st stenar.	Övrig kulturhistorisk lämning
2	Röjningsröse		Röjningsröse, ovalt, 2x1 m (NÖ-SV) och 0,1–0,5 m h av 0,2–0,6 m st stenar.	Övrig kulturhistorisk lämning
3	Röjningsröse		Röjningsröse, runt, 1,5 m diam och 0,5 m h av 0,5–0,8 m st stenar.	Övrig kulturhistorisk lämning
4	Hägnad	Stenmur	Stenmur, 12 m l (Ö-V), 1,2 m br och 0,8-1 m h av 0,3–0,5 m st stenar.	Övrig kulturhistorisk lämning
5	Fossil åker		Åkeryta 12x3–4 m (Ö-V). Åkern är plan och avgränsas genom dike efter N långsidan, 12 m l, 0,6 m br och 0,3 m dj.	Övrig kulturhistorisk lämning
6	Husgrund, historisk tid	Jordbruk	Husgrund, 6x3 m (VNV-ÖSÖ) med stensyll i NNÖ sidan, 0,3 m h av 0,2–0,5 m st stenar.	Övrig kulturhistorisk lämning
7	Röjningsröse		Röjningsröse, oregelbundet, 1,8x1,2 m och 0,2–0,5 m h av 0,2–0,4 m st stenar. I mitten finns markfast 0,9 m st block.	Övrig kulturhistorisk lämning
8	Röjningsröse		Röjningsröse, runt, 1,6 m diam och 0,5 m h av 0,2–0,4 m st stenar. I N delen finns markfast 1,6 m st block.	Övrig kulturhistorisk lämning

BILAGA 4. DATERING

C¹⁴-datering

LÄNSMUSEET GÄVLEBORG, BOX 746, 801 28 GÄVLE. TEL 026-65 56 00. WWW.LANSMUSEETGAVLEBORG.SE
BESÖKSADRESS: SÖDRA STRANDGATAN 20, GÄVLE.